

Kaspars Ģermanis un Māris Andžāns

Latvija un Āfrikas valstis jauna ceļa sākumā

Center for
Geopolitical
Studies
Riga

Kaspars Ģermanis un Māris Andžāns

Latvija un Āfrikas valstis jauna ceļa sākumā

UDK 327(474.3)

Ge713

Ģeopolitikas pētījumu centrs ir ārējās un drošības politikas domnīca, kas starptautiski strādā ar zīmolu "Center for Geopolitical Studies Riga". Mēs izglītojam un informējam Latvijas sabiedrību, kā arī informējam starptautisko sabiedrību par Baltijai svarīgiem procesiem.

www.geopolitics.center

Latvija un Āfrikas valstis jauna ceļa sākumā

Šis ziņojuma mērķis ir izpētīt Latvijas un Āfrikas valstu attiecības politiskā, ekonomiskā un sabiedrību mijiedarbības līmenī. Tāpat kā Latvijas attiecības ar Āfrikas valstīm, arī šis ziņojums ir tikai pirmais solis ceļā uz plašāku akadēmisko sapratni un mijiedarbību.

2024. gada maijs.

Šis izdevums ir tulkojums no angļu valodas.

Autori: Kaspars Ģērmanis un Māris Andžāns

Vāka un maketa dizains: Mikus Čavarts

Finansiālais atbalsts: Latvijas Republikas Ārlietu ministrija

ISBN 978-9934-9244-3-9

Saturs

Ievads: Latvija un Āfrikas valstis jauna ceļa sākumā	4
1. Latvijas un Āfrikas valstu attiecību attīstība	6
2. Latvijas līdzdalība Āfrikas valstu izaugsmē	11
3. Latvijas un Āfrikas valstu sabiedrību kontakti	16
4. Latvijas un Āfrikas valstu ekonomiskā sadarbība.....	21
Secinājumi un rekomendācijas par Latvijas un Āfrikas valstu attiecību nākotni	29

Ievads: Latvija un Āfrikas valstis jauna ceļa sākumā

Latvija un Āfrikas valstis ģeogrāfiski atrodas tālu. Latvijā nav lielas afrikāņu, un Āfrikā nav skaitliski būtiskas latviešu kopienas. Ekonomiskā un politiskā sadarbība ir bijusi ierobežota, un savstarpējā uztvere bieži vien aprobežojusies ar virspusējiem faktiem un stereotipiem.

Par spīti ģeogrāfiskajam attālumam un kultūras atšķirībām starp Āfrikas valstīm un Latviju, ir daudz pazīmju, kas liecina par pakāpenisku tuvināšanos. Turklāt ir daudz pamatotu argumentu, kāpēc šai tendencei būtu jāpastiprinās. Kopš neatkarības atjaunošanas pirms vairāk nekā trim desmitgadēm Latvija no ārējās palīdzības saņēmējas pakāpeniski ir kļuvusi par donorvalsti. Latvijas acīs Āfrikas nozīme pieaug līdz ar vēlmi palīdzēt Ukrainai karā pret Krieviju un līdz ar Latvijas mērķi 2026. un 2027. gadā nonākt Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Drošības padomē.

Latvijas un Āfrikas valstu tuvināšanos var sekmēt arī Latvijas vēsturiskā pieredze. Latvija šobrīd ir iesakņojusies Rietumos, taču tās teritoriju savulaik kolonizēja dažādas varas, no kurām pēdējā bija Padomju Savienība. Tas ļauj Latvijas iedzīvotājiem labāk saprast Āfrikas valstu un tautu traģisko vēsturi.

Šajā ziņojumā galvenā uzmanība ir pievērsta Latvijas un Āfrikas valstu attiecību attīstībai, analizējot arī Latvijas sniegto atbalstu Āfrikas valstīm un aplūkojot sabiedrību savstarpējo mijiedarbību un ekonomisko sadarbību. Ziņojuma nobeiguma nodaļā mēs piedāvājam secinājumus par esošo situāciju un sniedzam ierosinājumus, kā nodrošināt turpmāko attīstību.

Ņemot vērā, ka šis ir viens no pirmajiem pētījumiem par Latvijas un Āfrikas valstu attiecībām, autori cer, ka tas ir tikai sākums akadēmiskās sadarbības paplašināšanai.

Ģeopolitikas pētījumu centrs pateicas ekspertiem, kuri sniedza savus viedokļus un bija gatavi apspriest Latvijas un Āfrikas valstu turpmākās sadarbības perspektīvas. To vidū ir Igors Boiko, Lauma Brūvele, Kārlis Eihenbaums, Tils Indāns, Ģirts Jaunzems, Ieva Jākobsone-Bellomi, Kristīne Milere, Miks Muižarājs, Liene Pērkone-Kalniņa, Andrejs Pildegovičs, Sintija Rupjā, Kaspars Rūklis, Aiva Staņēviča un vairāki citi eksperti, kuri vēlējās palikt anonīmi.

1. Latvijas un Āfrikas valstu • attiecību attīstība

Latvijas pirmajā neatkarības periodā (1918–1940) lielākā daļa Āfrikas bija kolonizēta, un tā laika transporta veidi būtiski ierobežoja saikni ar globāli attālākiem reģioniem.

Kad Latvija atguva neatkarību 1991. gadā, pirmie uzdevumi bija atjaunot valsti, atbrīvoties no Krievijas Federācijas okupācijas karaspēka (tas notika 1994. gadā) un nodrošināt atgriešanos Rietumos. Līdz deviņdesmito gadu vidum Latvija bija stingri iezīmējusi kursu uz Eiropas Savienību (ES) un Ziemeļatlantijas līguma organizāciju (NATO). Abām organizācijām Latvija pievienojās 2004. gadā.

Latvija pakāpeniski dibināja diplomātiskās attiecības ar visām 54 Āfrikas valstīm, kas ir ANO dalībvalstis.¹ Turklāt izveidoja vēstniecību Ēģiptē, kas aizvien ir vienīgā Latvijas vēstniecība Āfrikā (nerezidējošie vēstnieki ir akreditēti Tunisijā un Dienvidāfrikas Republikā (DĀR)). Ganā, Marokā un Tunisijā darbojas Latvijas goda konsuli,² bet Ēģiptē un Ruandā – Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras (LIAA) sabiedriskie pārstāvji.³ Lēmumi par jaunu vēstniecību atvēršanu ir atkarīgi no politiskajiem un ekonomiskajiem faktoriem, kā arī no tā, vai attiecīgajā valstī ir latviešu kopiena.⁴ Āfrikas lielākajā daļā nav latviešu kopienu un nav nozīmīgu ekonomisko un politisko faktoru, kas kalpotu par

1 Andrejs Pildegovičs (Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas speciālo uzdevumu vēstnieks – Latvijas kandidatūras ANO Drošības padomē sekretariāta vadītājs), tiešsaistes intervija, 06.02.2024.

2 Anonīms eksperts Nr. 1, tiešsaistes intervija, 26.02.2024.

3 "LIAA sabiedriskie pārstāvji ārvalstīs," Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra, 12.02.2020., <https://www.liaa.gov.lv/en/liaa-public-representatives-abroad>

4 Anonīms eksperts Nr. 1, tiešsaistes intervija, 26.02.2024.

Latvijas ārlietu ministrs Edgars Rinkēvičs un Dienvidsudānas ārlietu ministra vietnieks ārlietu un starptautiskās sadarbības jautājumos Dengs Dau (*Deng Dau*) pēc kopīga paziņojuma parakstīšanas par diplomātisko attiecību nodibināšanu starp abām valstīm. Pasākumā piedalījās arī Dienvidsudānas vēstnieks ANO Akuei Bona Malvals (*Akuei Bona Malwal*) un viņa Latvijas kolēģis Andrejs Pildegovičs. Ņujorka, 2021. gada 23. septembris. Avots: Latvijas Republikas Ārlietu ministrija.

pamatu vēstniecību tikla izvēršanai. Tāpat neviena Āfrikas valsts vēl nav atvērusi vēstniecību Latvijā.⁵ Latvijā akreditētie Āfrikas valstu vēstnieki lielākoties rezidē citās Eiropas valstīs, jo īpaši Vācijā, Zviedrijā un Polijā.

2000. gadu pirmajā desmitgadē Latvija pakāpeniski sāka sniegt palīdzību un dalīties ar citām valstīm savā reformu pieredzē. Ģeogrāfisku un vēsturisku iemeslu dēļ par galvenajiem partneriem kļuva un joprojām ir Ukraina, Gruzija, Moldova un Centrālāzijas valstis. Tomēr arī Āfrikas valstis soli pa solim ir kļuvušas nozīmīgākas.

⁵ Akreditēti vai akreditācijas procesā ir 28 Āfrikas valstu nerezidējošie vēstnieki; no 54 Āfrikas valstīm Centrālāfrikas Republika un Eritreja ir vienīgās valstis, kas nav izraudzījušās nevienu no savām vēstniecībām, kas aptvertu Latviju (Latvijas Republikas Ārlietu ministrija, e-pasta vēstule, 30.04.2024.).

Zināms pavērsiens notika 2004. gadā, kad Latvija kļuva par ES dalībvalsti. Tad Latvijai ar Āfrikas jautājumiem bija jāsaskaras ES institūciju darba kārtībā un Āfrikas valstu sadarbības kontekstā ar ES dalībvalstīm, kurām bija lielāka interese par šo kontinentu. Ap to laiku Latvija iecēla savus pirmos goda konsulus Āfrikā, taču, ņemot vērā, ka nebija nozīmīgas latviešu diasporas un ka politiskā un ekonomiskā saikne ar Āfrikas valstīm bija minimāla, kandidātu atrašana šādiem amatiem prasīja ilgāku laiku nekā citviet pasaulē.⁶

Vēl viens pagrieziena punkts pienāca 2011. gadā, kad Latvija kļuva par Āfrikas Savienības novērotājvalsti.⁷ Tajā pašā gadā cerību un satricinājuma viļņus, kas sasniedza arī Latviju, izraisīja Arābu pavasaris. Sākot ar 2013. gadu, Latvija uz misijām un operācijām Āfrikā sūtīja savus karavīrus (sīkāk par to nākamajā nodaļā).

2015. gadā Latvija pirmo reizi kļuva par ES Padomes prezidējošo valsti. Sešu mēnešu laikā, ko Latvija pavadīja šajās postenī, tai bija jālūkojas plašākā perspektīvā. Tā nevarēja atļauties būt tikai pasīva novērotāja darba grupās, kas tieši neskāra tās nacionālās intereses.⁸ Tādējādi Latvijas diplomāti un citi eksperti ieguva plašākas zināšanas un kontaktus ar Āfriku saistītajos jautājumos.

Jaunākā nodaļa Latvijas un Āfrikas valstu attiecībās sākās, kad 2022. gadā Krievija iebruka Ukrainā. Tas bija nozīmīgākais ģeopolitiskais satricinājums Latvijai pēdējo desmitgažu laikā, un Latvija kļuva par vienu no dedzīgākajām Ukrainas atbalstītājām. Krievijas karš lielā mērā sakrita ar Latvijas centieniem tikt ievēlētai par ANO Drošības padomes locekli 2026. un 2027. gadā. Abos jautājumos kļuva būtiski iegūt Āfrikas valstu simpātijas un atbalstu. Tomēr šo faktoru nevajadzētu uztvert kā savtīgu. Vairāk

⁶ Anonīms eksperts Nr. 1, tiešsaistes intervija, 26.02.2024.

⁷ "Latvijai piešķirts novērotājas statuss Āfrikas Savienībā," *The Baltic Course*, 12.01.2012., <https://www.baltic-course.com/eng/legislation/?doc=51476>

⁸ Anonīms eksperts Nr. 1, 26.02.2024.

nekā trīs desmitgadēs, kas pagājušas kopš neatkarības atgūšanas, Latvija ir sasniegusi posmu, kurā tā no ārējās palīdzības saņēmējas būtībā ir pārtapusi par donorvalsti.

Latvijas un Āfrikas valstu attiecības ir kļuvušas ciešākas, kā tas redzams Latvijas ārlietu ministra gada pārskatos kopš 2011. gada. Ar katru gadu Āfrikai tiek pievērsta arvien lielāka uzmanība. Pirmajos ikgadējos ziņojumos ministrs akcentēja izaicinājumus un riskus, kas izrietēja no Arābu pavasara protestiem un nelegālās migrācijas. Tomēr pēdējā laikā ģeogrāfiskā un funkcionālā ziņā Latvijas intereses jomas paplašinājušās, tostarp aptverot plašākus Āfrikas reģionus.⁹

Pēdējā laikā Latvija ir arī centusies paplašināt attiecības ar Āfrikas valstīm daudzpusējos formātos. Viens no piemēriem ir Ieroču tirdzniecības nolīgums (*Arms Trade Treaty*), kura mērķis ir saglabāt starptautisko mieru un drošību un samazināt nekontrolētu ieroču izplatību.¹⁰ Latvija ir sniegusi pieredzi tādām Āfrikas valstīm kā Gana un Botsvāna par tiesību aktu izstrādi attiecībā uz mazajiem un vieglajiem ieročiem, dubultās pielietojamības precēm, lai tādējādi palīdzētu samazināt malumedniecību un nelegālo ieroču izplatību.¹¹

Latvija piedalās arī Miera veidošanas fondā (*Peace Building Fund*).¹² Tajā darbojas valstis, kas nesēn piedzīvojušas karus un saņem atbalstu sarežģītajā pēckara atjaunošanas un rekonstrukcijas procesā. Latvija atbalsta arī Kimberlijas rezolūciju (*Kimberly Resolution*), kas būtiski uzlabo konfliktu zonās iegūto dimantu

⁹ "Arhivs," Latvijas Republikas Ārlietu ministrija, <https://www.mfa.gov.lv/lv/arlietu-ministra-ikgadejais-zinojums/arhivs>

¹⁰ "Arms Trade Treaty," <https://thearmstradetreaty.org/>

¹¹ Andrejs Pildegovičs, 06.02.2024.

¹² "Latvija pirmo reizi ievēlēja ANO Miera veidošanas komisijā," Latvijas Republikas Ārlietu ministrija, 09.12.2021., <https://www.mfa.gov.lv/en/article/latvia-elected-first-time-un-peacebuilding-commission>

izņemšanu no tirgus.¹³ Latvija ir veikusi iemaksas arī Centrālās ārkārtas reaģēšanas fonda (*Central Emergency Response Fund – CERF*) Klimata kontā, kura mērķis ir mazināt klimata nelabvēlīgu pārmaiņu ietekmi, tostarp uz mazajām Āfrikas salu valstīm.¹⁴

¹³ “What is the Kimberley Process?” Kimberley Process, <https://www.kimberleyprocess.com/en/what-kp>

¹⁴ Andrejs Pildegovičs, 06.02.2024.

2. Latvijas līdzdalība Āfrikas valstu izaugsmē

Pagājušā gadsimta nogalē un šī gadsimta pirmajos gados Latvija saņēma attīstības palīdzību no citām valstīm un starptautiskajām organizācijām, taču kopš tā laika tendence ir mainījusies. Latvija pakāpeniski ir sākusi sniegt lielāku palīdzību citām valstīm. Latvijas attīstības sadarbības finansējums ievērojami pieauga 2022. un 2023. gadā, galvenokārt atbalstot Ukrainu.¹⁵ Latvijas attīstības palīdzība 2023. gadā sasniedza 0,33% no nacionālā kopienākuma, kas bija vairāk nekā kaimiņvalstis Igaunijā, Lietuvā un arī vairākās citās Rietumvalstīs.¹⁶

Attīstības palīdzība nav jauns virziens Latvijas ārpolitikā, taču Āfrika nav bijusi tās galvenais mērķis. Latvijas galvenie ģeogrāfiskie vektori šajā ziņā ir Ukraina, Moldova, Gruzija, Armēnija un atsevišķas Centrālāzijas valstis. 2022. gadā par vienu no Latvijas prioritārajiem reģioniem tika noteiktas Āfrikas valstis. Projektu īstenošanai Āfrikā 2023. gadā tika atvēlēti aptuveni 0,23 miljoni eiro. Tas bija aptuveni 14% no Latvijas Ārlietu ministrijas pārvaldītā divpusējās attīstības sadarbības finansējuma 1,6 miljonu eiro apmērā.¹⁷ Ministrijas pārstāve Sintija Rupjā atzīst, ka “bez attīstības sadarbības projektiem Latvija Āfrikā nebūs atpazīstama

¹⁵ “2023. gadā Latvija pirmo reizi 0,33% no NKI novirza attīstības sadarbībai,” Latvijas Republikas Ārlietu ministrija, 11.04.2024., <https://www.mfa.gov.lv/en/article/2023-first-time-latvia-channels-033-its-gni-development-cooperation>

¹⁶ “ODA year 2023 – preliminary data, v2,” Organisation for Economic Co-operation and Development,” <https://webfs.oecd.org/oda/DataCollection/Resources/2023-preliminary-data.xlsx>

¹⁷ Sintija Rupjā (Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas Attīstības sadarbības politikas nodaļas vadītāja), tiešsaistes intervija, 01.03.2024.

un attīstības sadarbība ir Latvijas ārpolitikas neizmantotais potenciāls”.¹⁸

Ne mazāk nozīmīga ir Latvijas nevalstisko organizāciju pieaugošā interese par projektiem Āfrikā. Piemēram, 2023. gadā Latvija piešķīra finansējumu trim projektiem DĀR, Kamerūnā, Namībijā, Zambijā un Zimbabvē, kas vērsti uz sieviešu tiesību, digitalizācijas un izglītības jautājumiem.¹⁹

Divas no Latvijas aktivākajām nevalstiskajām organizācijām Āfrikā ir “#esiLV” un “Riga TechGirls”. “#esiLV” organizēja digitalizācijas un uzņēmējdarbības attīstības projektu sievietēm Zambijā, Namībijā, Zimbabvē, Ruandā un Etiopijā (2022. un 2023. gadā projektā piedalījās attiecīgi 67 un 120 sievietes). Šis projekts nodrošināja sievietēm jaunas prasmes, kas var palīdzēt viņām izkļūt no ēnu ekonomikas, radīt jaunus produktus un paplašināt jau esošos uzņēmumus. Nākamajā projekta posmā projekta dalībnieces jau turpinās apmācīt savas tautietes.²⁰

“Riga TechGirls” pasniedza tehnoloģijām veltītu kursu meitenēm Kamerūnā un DĀR, kur piedalījās attiecīgi 30 un 25 meitenes vecumā no 12 līdz 18 gadiem. “Parasti vīriešiem Āfrikā ir vairāk iespēju. Zēni tiek vairāk mudināti doties pasaulē. Tāpēc mūsu mērķauditorija ir meitenes,” stāsta Aiva Staņēviča no “Riga TechGirls”. Viņa cer, ka pat nedēļu ilgs kurss iedrošinās meitenes Āfrikā turpināt izglītību IT nozarē un atrast karjeras iespējas. Iespējams, ka nākotnē “Riga TechGirls” istenos projektu arī Ēģiptē.²¹

Tomēr šādu projektu potenciāls ir vēl plašāks. Ieva Jākobsone-Bellomi no “#esiLV” atzīst, ka “mums vajadzētu sevi parādīt

¹⁸ Sintija Rupjā, 01.03.2024.

¹⁹ Turpat.

²⁰ Ieva Jākobsone-Bellomi (“#esiLV” valdes locekle), tiešsaistes intervija, 15.03.2024.

²¹ Aiva Staņēviča (“Riga TechGirls” projektu vadītāja), tiešsaistes intervija, 22.03.2024.

kā labu piemēru, kā uzlabot demokrātiju, taču nav iemesla būt paternālistiski pamācošiem, jo sadarbība ar Āfriku var balstīties tikai uz vienlīdzība principu”.²²

Ir arī pragmatiskāki argumenti Latvijas attīstības sadarbības atbalstam. “Attīstības sadarbība ir instruments citu valstu tirgu atvēršanai,” saka Sintija Rupjā. Lai arī attīstības sadarbības projekti ar Āfrikas valstīm ilgst tikai divus gadus, rezultāti ir visai labi. Interesi par Āfriku izrāda nevalstiskās organizācijas un uzņēmēji, kuri vēlas tur darboties.²³ Tomēr pieejai jāatbilst turienes sabiedrības vajadzībām, saka Lauma Brūvele, kas pētījusi Āfrikas tradicionālo mākslu.²⁴ Proti, piedāvājumiem ir jābūt saskaņotiem ar vajadzībām.

Šajos attīstības sadarbības projektos ir daudz iespēju turpmākai izaugsmei. Kaspars Rūklis, kurš piedalījies vairākos projektos Āfrikā, stāsta: “Ja Latvija ir ieinteresēta strādāt attīstības sadarbības jomā, esmu pārliecināts, ka mums ir iespējas izveidot lieliskas, praktiskas programmas, kas būtu vajadzīgas un gaidītas. Daudzu valstu un nevalstisko organizāciju pašreizējā pieeja pārāk daudz koncentrējas uz “lielajiem jautājumiem”, bieži vien neiedziļinoties detaļās un līdz galam nerasniedzot saņēmējus. Taču mēs varam pievērsties stratēģiskiem pamatjautājumiem, kam ir daudz paredzamu praktisku ieguvumu.”²⁵

Vēl viens veids, kā Latvija ir veicinājusi stabilitāti Āfrikā, ir dalība ES un ANO misijās un operācijās. No 2013. līdz 2022. gadam Latvija nosūtīja karavīrus uz Mali ES Apmācību misijas (EUTM Mali) ietvaros (četri līdz 14 karavīri katru gadu), kā arī no

²² Ieva Jākobsone-Bellomi, 15.03.2024.

²³ Sintija Rupjā, 01.03.2024.

²⁴ Lauma Brūvele (maģistra darba ietvaros pētīja Āfrikas un Tukku magu kolekcijas artefaktu interpretāciju, pievērsoties postkoloniālisma un dekolonizācijas kontekstam), tiešsaistes intervija, 13.02.2024.

²⁵ Kaspars Rūklis (piedalījies vairākos projektos Āfrikas valstīs), tiešsaistes intervija, 16.02.2024.

Latvijas un Mali karavīri ANO Daudzpusējās integrētās stabilizācijas misijas Mali (MINUSMA) laikā, 2016. gads. Avots: Latvijas Republikas Aizsardzības ministrija (*Sargs.lv*).²⁶

2016. līdz 2022. gadam – ANO Daudzpusējās integrētās stabilizācijas misijas Mali (MINUSMA) ietvaros (divi līdz 17 karavīri gadā). Sešu mēnešu laikā 2016. gadā Latvija nosūtīja lielāko vienlaicīgi izvietoto karavīru skaitu Āfrikas teritorijā – ES militārās operācijas Centrālāfrikas Republikā (EUFOR RCA) ietvaros uz šo valsti tika nosūtīti 39 karavīri.²⁷

Latvijas karavīri ir piedalījušies arī operācijās, kas saistītas ar Āfrikas valstu piekrastes ūdeņiem, kam gan ir bijusi mazāka ietekme uz Āfrikas drošību. No 2011. līdz 2019. gadam

²⁶ "Saeima pagarina Latvijas karavīru dalību ANO stabilizācijas misijā Mali," *Sargs.lv*, 17.06.2016., <https://www.sargs.lv/lv/nozares-politika/2016-06-17/saeima-pagarina-latvijas-karaviru-dalibu-ano-stabilizācijas-misija-mali>

²⁷ "Iepriekšējās operācijas," National Armed Forces of the Republic of Latvia, <https://www.mil.lv/lv/macibas/starptautiskas-operācijas/iepriekšējas-operācijas>; "Pašreizējās operācijas," Latvijas Republikas Nacionālie bruņotie spēki, <https://www.mil.lv/lv/macibas/starptautiskas-operācijas/pasreizejas-operācijas>; Latvijas Republikas Aizsardzības ministrija, e-pasts, 25.04.2024

Latvija piedalījās ES jūras militārajās operācijās pie Somālijas krastiem (EU NAVFOR ATALANTA), katru gadu iesaistot vienu līdz piecus karavīrus. Kopš 2015. gada Latvijas karavīri tiek nosūtīti arī ES Jūras spēku operācijās Vidusjūrā (EUNAVFOR MED), iesaistot vienu līdz 21 karavīru gadā.²⁸

Latvija nav stāvējusi malā arī tad, kad Āfrikā ir notikušas dabas katastrofas. Piemēram, pēc zemestrīces un plūdiem 2023. gadā tika nosūtīta humānā palīdzība, attiecīgi Marokai un Libijai.²⁹

Tomēr jāpiebilst, ka krīzes var piedāvāt iespējas. Covid-19 pandēmija nebija izņēmums, un Latvija ziedoja Covid-19 vakcīnas 21 valstij, tostarp vairākām Āfrikas valstīm. Ēģipte saņēma divus sūtījumus, bet Benina, Kenija un Tunisija – vienu. Tādējādi Latvija parādīja sevi kā labas gribas partneri, un tas pavēra iespējas turpmākai sadarbībai citās jomās.³⁰ Piemēram, Latvija iesaistījās plašsaziņas līdzekļu un informācijpratības iniciatīvās. Latvija iniciēja globālo aicinājumu apkarot “infodēmiju” Covid-19 pandēmijas laikā, un to atbalstīja 130 valstis. Iniciatīvas līdzautori bija Maurīcija, Senegāla un DĀR.³¹

²⁸ “Pašreizējās operācijas,” Latvijas Republikas Nacionālie bruņotie spēki, <https://www.mil.lv/lv/macibas/starptautiskas-operacijas/pasreizejas-operacijas>

²⁹ “Latvija novirza 100 000 eiro dabas katastrofu seku mazināšanai Marokā un Libijā,” Latvijas Vēstnesis, 26.09.2023., <https://lvportals.lv/dienaskartiba/355285-latvija-novirza-100-000-eiro-dabas-katastrofu-seku-mazinasana-maroka-un-libija-2023>

³⁰ Kārlis Eihenbaums (Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas speciālo uzdevumu vēstnieks), tiešsaistes intervija, 13.02.2024.

³¹ “Latvian-initiated global call to combat the “infodemic” in the context of COVID-19 is endorsed by 130 countries,” Latvijas Republikas Ārlietu ministrija, 12.06.2020., <https://www.mfa.gov.lv/en/article/latvian-initiated-global-call-combat-infodemic-context-covid-19-endorsed-130-countries>

3. Latvijas un Āfrikas valstu sabiedrību kontakti

Vairākiem sabiedrībā zināmiem latviešiem senči cēlušies no Āfrikas. Tāpat virkne afrikāņu spēlē Latvijas futbola komandās. Tomēr tikai aptuveni 200 afrikāņi ir pastāvīgie Latvijas iedzīvotāji.³² Līdzīga situācija ir arī ar latviešiem Āfrikā. Viņu vidū ir uzņēmēji, diplomāti un citi, kas izkaisīti pa visu kontinentu. Taču viņu skaits nav ievērojams. Lielā mērā Latvija un Āfrikas valstis viena otrai ir "terra incognita". Abos virzienos trūkst padziļinātas zināšanas, un spriedumi vienam par otru bieži balstās uz stereotipiem. Paradoksāli, bet tie parasti atspoguļo priekšstatus, ko izplatījušas kolonizējošās lielvalstis, kuras savulaik valdīja Latvijā un lielākajā daļā Āfrikas kontinenta.

Ja Āfrikas iedzīvotāji vispār kaut ko zina par Latviju, viņi bieži vien to saista ar Padomju Savienību vai Krieviju. "Postpadomju valsts?"³³ "Vai jūs esat netālu no Krievijas?" "Vai jūs runājat krieviski?" Šie ir bieži uzdoti jautājumi Āfrikā par Latviju. Informētības līmenis par Latviju ir atkarīgs no izglītības, plašsaziņas līdzekļu lietojuma un personīgās intereses par starptautiskajām lietām.³⁴ Diplomāti atzīst, ka pat oficiālā līmenī, kad pārstāvji no Latvijas tiek ar kolēģiem no Āfrikas, viņiem ir jāskaidro, no kurienes viņi ir ieradušies.³⁵ Neskatoties uz to

³² "IRE010. Iedzīvotāji pēc tautības gada sākumā 1935–2023," Oficiālās statistikas portāls, https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START__POP__IR__IRE/IRE010/sortedtable/tableViewSorted/

³³ Mēs stingri iebilstam pret to, ka Latvija un pārējās Baltijas valstis tiek dēvētas par "postpadomju" vai "bijušajām padomju" valstīm, taču šeit mēs citējam priekšstatus, kādi tie ir dažādos reģionos, tostarp Āfrikā.

³⁴ Anonīms eksperts Nr. 2, e-pasta vēstule, 14.02.2024.

³⁵ Anonīms eksperts Nr. 3, tiešsaistes intervija, 08.02.2024.

visu, Andrejs Pildegovičs no Ārlietu ministrijas tomēr uzskata, ka "laiks, kad Latvija bija praktiski nezināma, lielā mērā ir pagājis. Latvija ir skaidri atpazīstama kā valsts Eiropas ziemeļaustrumos. Lielākā daļa afrikāņu uzskata Latviju par draudzīgu valsti."³⁶

Savukārt ļaudis Āfrikā nereti nezina, kā kategorizēt Latviju. Daudzi afrikāņi neizprot, kuram reģionam Latvija ir piederīga. No vienas puses ir zināma Latvijas traģiskā pagātne un padomju okupācija. No otras puses, Latvija jau 20 gadus ir ES un NATO dalībvalsts. Tāpat mēdz rasties jautājumi par to, vai Latvija ir donorvalsts vai starptautiskās palīdzības saņēmēja.³⁷

Sākot ar 13. gadsimtu, Latvijas zemes ilgu laiku bija svešu varu okupētas. Padomju Savienība bija pēdējā no tām. Āfrikas iedzīvotājiem nereti ir grūti saprast, ka arī Eiropas valstīm varēja būt līdzīgs liktenis kā viņiem. Tādējādi runājot par Eiropu Āfrikas kolonizācijas kontekstā, jāpatur prātā, ka tai nav saistības ar Latviju. Vēstures dēļ Latvijas iedzīvotāju priekšrocība ir lielāka empātija pret tiem, kas dzīvojuši citu varā.³⁸ Miks Muižarājs daudzus gadus ir dzīvojis Āfrikā: "Mums ir kopīga okupācijas un kolonizācijas pieredze. Mums ir milzīgas kultūras atšķirības, bet ir daži punkti un detaļas, kas var palīdzēt veidot ciešākas attiecības."³⁹

Ari Latvijā priekšstati par Āfriku ir pakļauti stereotipiem un zināšanu trūcumam. Latvijas skolās un augstskolās par Āfrikas valstīm un to vēsturi tiek mācīts ļoti maz, un esošā programma parasti ir veltīta Senajai Ēģiptei. Tas nozīmē, ka zināšanas par Āfriku bieži vien ir ļoti stereotipiskas. Kristīne Milere ir Latvijas Nacionālā mākslas muzeja izstāžu kuratore: "Mēs joprojām lielā

³⁶ Andrejs Pildegovičs, 06.02.2024.

³⁷ Anonīms eksperts Nr. 4, tiešsaistes intervija, 09.02.2024.

³⁸ Anonīms eksperts Nr. 5, tiešsaistes intervija, 21.02.2024.

³⁹ Miks Muižarājs (Pasaules Bankas darbinieks, kurš dzīvojis un strādājis Etiopijā, Togo, Namībijā un Ēģiptē), tiešsaistes intervija, 29.03.2024.

mērā reproducējam Rietumu koloniālo mantojumu un zināšanas. Latvijai ir jāpārdomā, kā tā raugās uz Āfrikas vēsturi, kultūru un valodām.⁴⁰ Proti, Latvijas iedzīvotājiem attiecības kultūrā un citās jomās jāveido bez jebkāda pārākuma vai aizbildniecības sajūtas.

Latvijas augstākās izglītības eksports uz Āfrikas valstīm ir viens no veidiem, kā nodrošināt turpmāko progresu sabiedrību savstarpējo attiecību stiprināšanā. Šajā kontekstā ir vērts pieminēt faktu, ka aukstā kara laikā daudzi afrikāņi studēja Padomju Savienībā, tostarp okupētajā Latvijā. Tāpēc paradoksāli, bet, kā stāsta Etiopijā dzīvojošā Liene Pērkone-Kalniņa, "etiopieši pārsteidzoši labi pazīst Latviju. Tomēr kopumā, tā kā Etiopijai bija ciešas attiecības ar PSRS, tad viņiem ir labs viedoklis par Krieviju. Krievija viņiem ir iespēju zeme, mums – apspiestības simbols."⁴¹ Līdzīgi uzskati ir arī citās Āfrikas valstīs.

2023./2024. studiju gadā Latvijā augstāko izglītību ieguva 354 studenti no Āfrikas. Vairāk nekā 140 bija no Kamerūnas, kas bija lielākais skaits, taču bija arī studenti no Nigērijas, Ganas, Tunisijas un Marokas.⁴² Āfrikas studenti mācās augstskolās Rīgā un citviet Latvijā, galvenokārt maģistrantūras programmās un tādās jomās kā medicīna, bioloģija, būvniecība, datorzinātnes, kā arī filozofija un māksla.⁴³ Āfrikas studenti slavē mācību kvalitāti un pieņemamās augstākās izglītības izmaksas. Viņu izvēles ietekmē arī citi faktori, piemēram, labs digitalizācijas līmenis un Latvijas dalība NATO, kas dodot lielāku drošības sajūtu. Tiesa gan, daudzi Āfrikas studenti žēlojas arī par to, ka Latvijai ir tikai viena vēstniecība Āfrikā, jau pieminētajā Ēģiptē, kas nozīmē,

⁴⁰ Kristīne Milere (Latvijas Nacionālā mākslas muzeja izstāžu kuratore), tiešsaistes intervija, 04.03.2024.

⁴¹ Liene Pērkone-Kalniņa (Etiopijas iedzīvotāja), tiešsaistes intervija, 08.03.2024.

⁴² Anonīms eksperts Nr. 4, tiešsaistes intervija, 09.02.2024.

⁴³ Latvijas Republikas Ārlietu ministrija, e-pasts, 30.04.2024.

Projekta *“Viņa pārveido pasauli”* dalībnieces un *“#esiLV”* pārstāve Ieva Jākobsone-Bellomi. Lusaka, Zambija, 2023. gada oktobris. Avots: *“#esiLV”*.⁴⁴

ka cilvēkiem no Ganas vai Lesoto ir jāmēro tāls ceļš pāri kontinentam, lai pavadītu vairākas nedēļas Ēģiptē, bez garantijas, ka vīza tiks izsniegta.⁴⁵

Starp augstākās izglītības iestādēm Latvijā un Āfrikā pastāv arī institucionāla sadarbība. Piemēram, Rīgas Tehniskā universitāte ir iesaistīta Erasmus+ projektos Āfrikā. Augstskola piedalās projektā *“EMama”*, kura uzmanības centrā ir māmiņu garīgā veselība Subsahāras reģionā, un projekts paredz arī izveidot apmācību

⁴⁴ “Zambijas un Zimbabves vēstnieces izsaka atbalstu projektam,” #esiLV, 16.02.2024. <https://esilv.org/zambijas-un-zimbabves-vestnieces-izsaka-atbalstu-projektam/>

⁴⁵ Diskusija ar Āfrikas studentiem Latvijas Republikas Valsts izglītības attīstības aģentūrā, 25.04.2024.

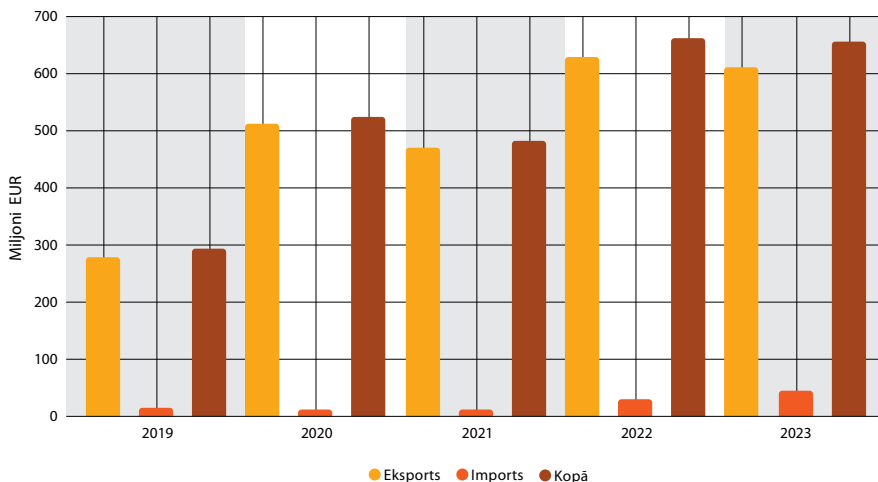
programmu šajā jomā.⁴⁶ “MEGA” ir vēl viens projekts, kurā ir iesaistīta šī pati universitāte. Tas ir vērsts uz bērnu un pusaudžu garīgo veselību Dienvidāfrikas Attīstības kopienas (SADC) valstīs.⁴⁷

⁴⁶ “Erasmus+ project “Emama”: kick-off for maternity mental health in Sub-Saharan African region,” Rīgas Tehniskā universitāte, 27.11.2023., <https://www.rtu.lv/en/university/for-mass-media/news/open/the-erasmus-project-emama-kick-off-for-maternity-mental-health-in-sub-saharan-african-region>

⁴⁷ MEGA. Building capacity by implementing mhGAP mobile intervention in SADC countries, <https://mega.turkuamk.fi/arkisto/index.html>

4. Latvijas un Āfrikas valstu ekonomiskā sadarbība

Latvija un Āfrikas valstis nav nozīmīgi tirdzniecības partneri. Tirdzniecība ar Āfrikas valstīm 2023. gadā veidoja tikai 1,56% no Latvijas kopējā preču tirdzniecības apjoma. Ievērojamāks bija eksporta preču tirgus, kur Āfrika veidoja 3,23% no kopējā tirgus, taču tirdzniecība bija izteikti nesabalansēta, jo tikai 0,2% no importa uz Latviju 2023. gadā bija no Āfrikas (1. grafiks).⁴⁸

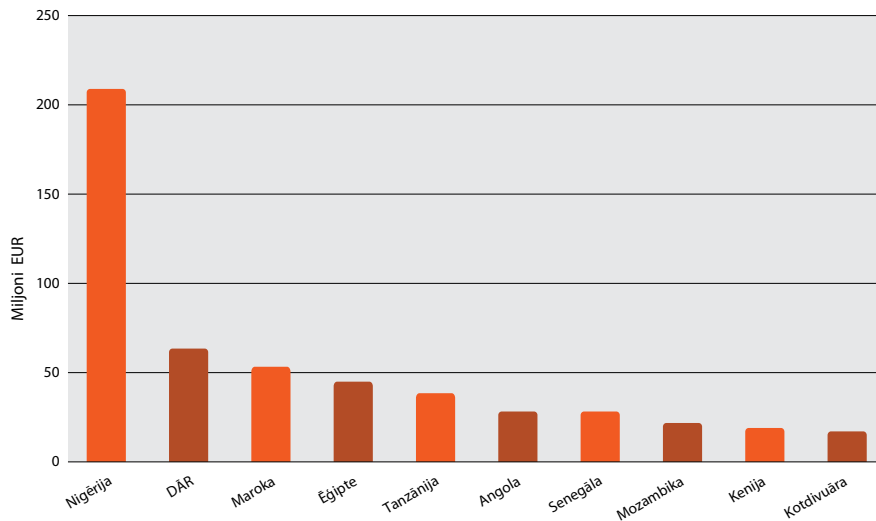
1. grafiks: Latvijas preču tirdzniecība ar Āfrikas valstīm 2019.–2023. gadā.⁴⁹

Āfrikā bija tikai četras valstis, ar kurām 2023. gadā netika reģistrēta nekāda preču tirdzniecība, taču attiecībās ar pārējām

⁴⁸ "Eksports un imports pa valstīm, valstu grupām un teritorijām (KN 2 zīmēs) 2005–2024," Oficiālās statistikas portāls, https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_TIR_AT_ATD/ATD020

⁴⁹ Turpat.

kontinenta valstīm bija būtiskas atšķirības. Saraksta augšgalā atradās Nigērija, kam sekoja DĀR, Maroka, Ēģipte, Tanzānija, Angola, Senegāla, Mozambika, Kenija un Kotdivuāra (2. grafiks).⁵⁰

2. grafiks: Latvijas preču tirdzniecība ar Āfrikas valstīm 2023. gadā – desmit būtiskākie partneri.⁵¹

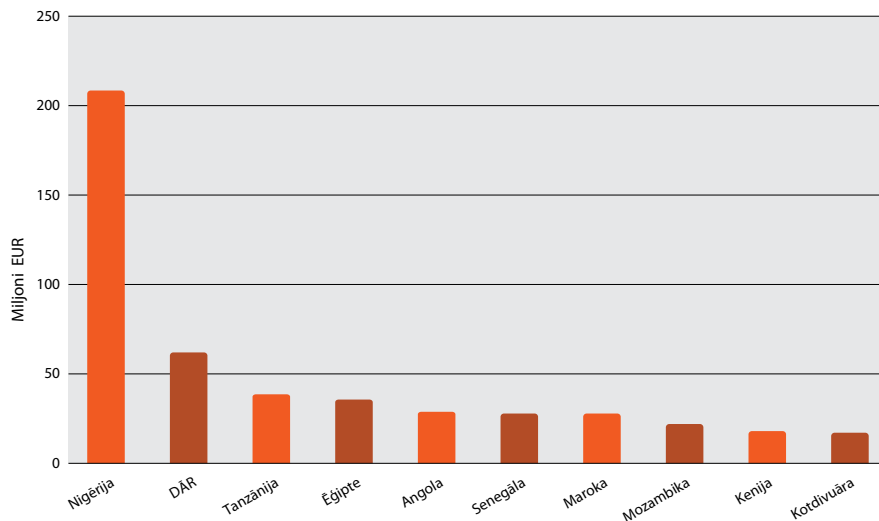
Nigērija 2023. gadā bija Latvijas lielākais eksporta gala-mērķis Āfrikā (3. grafiks) – uz šo valsti tika eksportētas preces 208,4 miljonu eiro vērtībā. Tas bija gandrīz četras reizes vairāk nekā eksports uz DĀR, kas sarakstā ierindojās otrajā vietā. Uz Nigēriju lielāko daļu eksporta veidoja labība, kas 2023. gadā bija 206,5 miljonu eiro apmērā. Tiesa, 2022. gadā labības eksports uz Nigēriju sasniedza vēl lielāku apjomu – 238,9 miljonus eiro. Pārējā eksporta vērtība bija daudz mazāka. Nākamā eksportēto preču kategorija bija saistīta ar olbaltumvielu, modificētās cietes un fermentu produktiem – 0,48 miljoni eiro. Nigērija bija 20. lielākais

⁵⁰ "Eksports un imports pa valstīm, valstu grupām un teritorijām (KN 2 zīmēs) 2005–2024," Oficiālās statistikas portāls.

⁵¹ Turpat.

Latvijas eksporta tirgus 2023. gadā, un ārpus Eiropas valstu grupas Nigērija bija otrajā vietā, atpaliekot tikai no ASV.⁵²

Līdzīga situācija ir arī ar DĀR, kur graudaugiem 2023. gadā bija vadošā loma Latvijas eksportā. Kopējais Latvijas eksports sasniedza 61,8 miljonus eiro, un graudaugi veidoja pusi no šīs summas – 31,2 miljonus eiro. Otrajā vietā ierindojās preču grupa, kas ietver elektroiekārtu, elektroierīču un to detaļu eksportu (15,67 miljoni eiro).⁵³

3. grafiks. Latvijas preču eksports uz Āfrikas valstīm 2023. gadā – desmit būtiskākie partneri.⁵⁴

Imports no Āfrikas valstīm ievērojami atpaliek no Latvijas eksporta uz šo kontinentu (4. grafiks). No 18 Āfrikas valstīm 2023. gadā netika reģistrēts preču imports, bet no lielākās daļas pārējo valstu importa apjomi bija niecīgi.⁵⁵

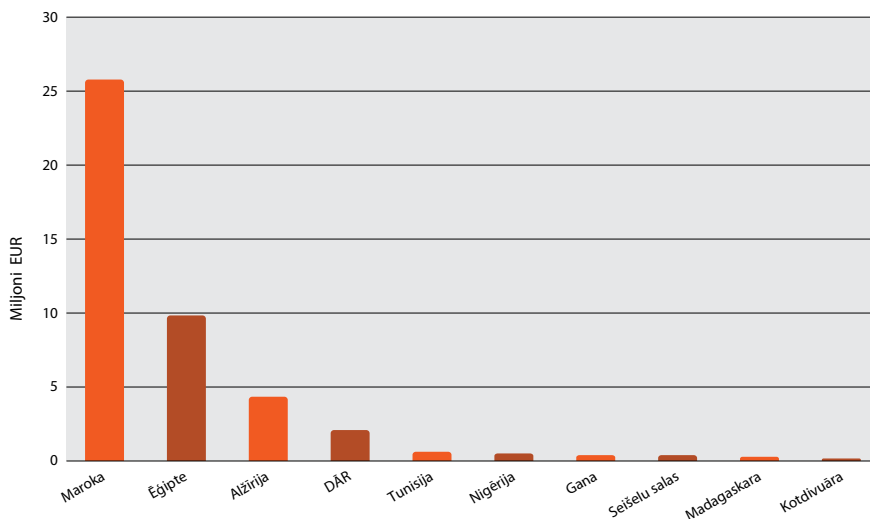
⁵² "Eksports un imports pa valstīm, valstu grupām un teritorijām (KN 2 zīmēs) 2005–2024," Oficiālās statistikas portāls.

⁵³ Turpat.

⁵⁴ Turpat.

⁵⁵ Turpat.

Importa ziņā 2023. gadā vadībā bija Maroka, kuras kopējā importa vērtība gada laikā bija 25,8 miljoni eiro, un lielākoties tas bija mēslošanas līdzekļu imports (20,4 miljoni eiro). Relatīvi ievērojams bija imports no Ēģiptes (9,8 miljoni eiro, galvenokārt divu preču grupas: pirmkārt, augļi un rieksti; otrkārt, sāls, sērs, cements un kaļķis). No citām Āfrikas valstīm importā uz Latviju 2023. gadā vērā ņemama vieta bija tikai Alžīrijai un DĀR. Imports no Alžīrijas sasniedza 4,4 miljonus eiro, gandrīz tikai tērauda un dzelzs imports. Iepretim no DĀR galvenie importa produkti bija augļi un rieksti.⁵⁶

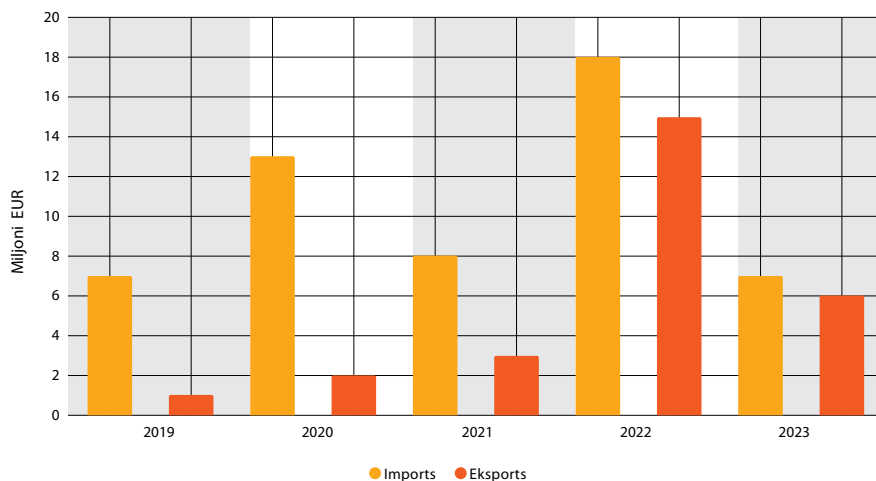
4. grafiks. Latvijas preču imports no Āfrikas valstīm 2023. gadā – desmit būtiskākie partneri.⁵⁷

Cieši saistīta, bet atsevišķa kategorija ir pakalpojumu tirdzniecība. Monetārā izteiksmē pakalpojumu tirdzniecība ievērojami atpaliek no preču tirdzniecības (sk. 5. grafiku). Šeit situācija ir

⁵⁶ "Eksports un imports pa valstīm, valstu grupām un teritorijām (KN 2 zīmēs) 2005–2024," Oficiālās statistikas portāls.

⁵⁷ Turpat.

citādāka salīdzinājumā ar preču tirdzniecību, jo Latvija importē vairāk pakalpojumu no Āfrikas valstīm nekā otrādi. Tomēr šajā ziņā 2022. un 2023. gada dati ir līdzsvarotāki.

5. grafiks. Latvijas pakalpojumu tirdzniecība ar Āfrikas valstīm 2019.–2023. gadā.⁵⁸

Detalizēta publiska informācija par pakalpojumu eksportu un importu uz un no konkrētām Āfrikas valstīm nav pieejama. Latvijas Banka sniedza informāciju, kas liecina, ka Latvijas galvenie partneri šajā jomā ir Ēģipte, Kenija, Maroka, Maurīcija, Nigērija, Seišelu salas un Sjerraleone (alfabētiskā secībā).⁵⁹

Tūrisms ir bijusi viena no atpazīstamākajām pakalpojumu tirdzniecības jomām, jo daudz Latvijas tūristu ceļo uz Ēģipti, Maroku un Tunisiju. Latvijas nacionālajai aviokompānijai “airBaltic” ir sadarbības vai starplīniju līgumi ar vairākām Āfrikas aviokompānijām, tostarp “Air Mauritius”, “Kenya Airways”, “EgyptAir” un “South African Airways”, un notiek sarunas ar “Ethiopian Airlines” un “Royal Air Maroc”.⁶⁰ “airBaltic” pašlaik

⁵⁸ Latvijas Banka, e-pasta vēstule, 21.03.2024.

⁵⁹ Turpat.

⁶⁰ “airBaltic,” e-pasta vēstule, 19.04.2024.

piedāvā regulārus lidojumus uz Marrākešu un Agadiru Marokā.⁶¹ Cita aviosabiedrība, "SmartLynx", piedāvā lidojumus uz Džerbu un Enfidhu Tunisijā un Hurgadu Ēģiptē.⁶²

Latvijas tiešās investīcijas Āfrikas valstīs pašlaik sasniedz 33 miljonus eiro – 24 miljonus eiro Maurīcijā un deviņus miljonus eiro Kenijā.⁶³ Savukārt no Āfrikas valstīm uz Latviju veikto investīciju skaitā ir 13 miljoni eiro no Seišelu salām.⁶⁴

Virkne Latvijas uzņēmēju veiksmīgi darbojas Āfrikā, tostarp Ugandā, Ruandā, Tanzānijā, Zambijā, Zimbabvē, Kenijā un citās valstīs.⁶⁵ Piemēram, IT uzņēmumam "MikroTik" ir izplatītāji 25 Āfrikas valstīs.⁶⁶ Citi uzņēmumi, kas Āfrikā piedāvā dažādas informācijas tehnoloģijas, ir "X Infotech"⁶⁷ un "Regula"⁶⁸. Pārtikas nozares uzņēmumi "Dobeles dzirnavnieks" un "Balticovo" eksportē produktus uz Āfrikas tirgiem.⁶⁹ Apģērbu uzņēmumam "Lauma Lingerie" ir veikals Ugandas galvaspilsētā Kampalā.⁷⁰ Šādi piemēri ir vēl.

⁶¹ "Destinations," "airBaltic," <https://www.airbaltic.com/en-IT/destinations>

⁶² "Route map," "SmartLynx," <https://www.smartlynx.aero/en/passengers/route-map>

⁶³ "01 TI datu valstu dalījumā tabulas (atlikums perioda beigās)," Latvijas Banka, <https://statdb.bank.lv/lb/Data/128>

⁶⁴ "01 TI datu valstu dalījumā tabulas (atlikums perioda beigās)," Latvijas Banka, <https://statdb.bank.lv/lb/Data/129>

⁶⁵ Igors Boiko (Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras sabiedriskais pārstāvis Ruandā, uzņēmējs ar vairāku gadu pieredzi Āfrikā), tiešsaistes intervija, 08.03.2024.

⁶⁶ "MikroTik distributors around the world," MikroTik, <https://mikrotik.com/buy/africa>

⁶⁷ "X-Infotech," <https://www.x-infotech.com/>

⁶⁸ "Regula," <https://regulaforensics.com/>

⁶⁹ "Dobeles dzirnavniekam" rekordliels eksporta apgrozījums," Dobeles dzirnavnieks, 21.07.2021., <https://dobelemill.eu/news/dobeles-dzirnavniekam-rekordliels-eksporta-apgrozijums/>; "Kas ir "Balticovo"?" Balticovo, <https://www.balticovo.lv/lv/par-mums>

⁷⁰ "Lauma Stores in Uganda," Lauma Lingerie, <https://laumalingerie.com/pages/lauma-stores-in-uganda>

“Lauma Lingerie” Kampalā, Ugandā, klientu pasākuma laikā. Avots: “Lauma Lingerie”.

Pastāv dažādi iemesli, kādēļ nav viegli darboties Āfrikas tirgos, tostarp nepietiekama infrastruktūra, pārvaldības problēmas un ar caurskatāmību saistīti jautājumi. Vēl viens aspekts ir saistīts ar vietējām kultūrām un tradīcijām, kas latviešiem var būt svešas.

Kaspars Rūklis un LIAA sabiedriskais pārstāvis Ruandā Igors Boiko norāda, ka labākais veids, kā attīstīt uzņēmējdarbību Āfrikā, ir izveidot vietējo klātbūtni, uzsverot, ka nekad nav viegli iekļūt Āfrikas tirgos no attāluma.⁷¹ “Šeit tirgi attīstās tik strauji, ka pēc pieciem gadiem tajos ieiet var būt par vēlu,” piebilst Boiko.⁷²

⁷¹ Igors Boiko, 08.03.2024.; Kaspars Rūklis, 16.02.2024.

⁷² Igors Boiko, 08.03.2024.

Latvijas Republikas Saeimas priekšsēdētāja Daiga Mieriņa tiekas ar Zimbabves Republikas parlamenta priekšsēdētāju Džeikobu Frānsisu Nzvidamilimo Mudendu (*Jacob Francis Nzwidamilimo Mudenda*) Rīgā, Latvijā, 2024. gada 6. martā. Avots: Saeima.⁷³

Neraugoties uz visiem šiem izaicinājumiem, Āfrikā ir liels potenciāls, no kura labumu varētu gūt gan Āfrikas valstis, gan Latvija. Perspektīvākās nozares ir informācijas tehnoloģijas un augstākās izglītības eksports. Tāpat ievērojams potenciāls ir tādām precēm un pakalpojumiem kā lauksaimniecības produkti, apģērbi un tūrisms.

⁷³ "D. Mieriņa Zimbabves parlamenta priekšsēdētājam: mums kopā jāiestājas par starptautisko tiesību ievērošanu," Saeima, 06.03.2024., <https://www.saeima.lv/lv/aktualitates/saeimas-zinas/33233-d-mierina-zimbabves-parlamenta-priekssedetajam-mums-kopa-jaiestajas-par-starptautisko-tiesibu-ieverosanu>

Secinājumi un rekomendācijas par Latvijas un Āfrikas valstu attiecību nākotni

Vēsturisku un ģeogrāfisku iemeslu dēļ cilvēki Latvijā un Āfrikas valstīs viens par otru zina salīdzinoši maz. Latvijai ir diplomātiskās attiecības ar visām Āfrikas valstīm, kas ir ANO dalībvalstis, taču Latvijā nav Āfrikas vēstniecību, un kontinentā ir tikai viena Latvijas vēstniecība. Uzņēmējdarbības un kultūras sakari ir salīdzinoši ierobežoti.

Esošo attiecību un zināšanu ierobežotais apmērs starp Latviju un Āfriku nozīmē to, ka šo attiecību padziļināšana ir izaicinājums. Tomēr ir laba augsne izaugsmei, jo nav savstarpēju aizvainojumu par vēsturiskiem konfliktiem. Āfrikas valstīm un Latvijai ir kopīga svešu varu okupācijas un kolonizācijas pieredze, un tas nozīmē, ka Latvijas vēsture ir zināmā mērā līdzīga vairumam Āfrikas valstu.

Šajā ziņojumā ir definēti vairāki periodi Latvijas un Āfrikas valstu attiecībās. No 1991. līdz 2004. gadam Latvijas prioritāte bija savas valsts atjaunošana, Krievijas okupācijas karaspēka izvešana un atgriešanās Rietumos. Šajā laikā arī tika dibinātas un paplašinātas diplomātiskās attiecības ar Āfrikas valstīm, un lielākā daļa mijiedarbības notika starptautisko organizāciju ietvaros.

Kad Latvija 2004. gadā pievienojās ES, tās diplomātiem bija jāņem vērā ES politika attiecībā uz Āfriku, kā arī citu ES dalībvalstu, kam ir ciešākas attiecības ar Āfrikas valstīm, intereses. Arābu pavasaris 2011. gadā pievērsa lielāku uzmanību Ziemeļāfrikai. Vēl viens pagrieziena punkts bija tas, ka 2015. gada pirmajā pusgadā Latvija bija ES Padomes prezidējošā valsts; tas nozīmēja pārraudzīt lielāko daļu ES politikas un līdz ar to arī Latvijas perspektīvas paplašināšanos.

Visbeidzot, Krievijas karš Ukrainā, kas laika ziņā saskan ar Latvijas centieniem 2026. un 2027. gadā kļūt par ANO Drošības padomes dalībvalsti. Varētu šķist, ka šie divi jautājumi nav savstarpēji saistīti, taču ir viens faktors, kas tos vieno, – Krievija. Ņemot vērā Krievijas ietekmi Āfrikā, Latvija vēlas palīdzēt Ukrainai, aizstāvēt tās nostāju un, iegūt atbalstu gaidāmajā balsojumā par Latvijas kandidatūru ANO Drošības padomē.

Runājot par turpmāko rīcību, starpvalstu attiecības vienmēr ir divvirzienu ceļš. Vērtējot Latvijas un Āfrikas valstu attiecības, iespējams, tajās vairāk ieinteresēta ir tieši Latvija. Latvijai būtu jāturpina paplašināt savu redzesloku un sadarbību ar Āfrikas valstīm.

Vairāk nekā 30 gados, kas pagājuši kopš neatkarības atjaunošanas, Latvija no palīdzības saņēmējas pakāpeniski ir kļuvusi par donoru. Daudzi Latvijas iedzīvotāji vēlas dzīvot labāk, taču Latvijai ir pienācis laiks aktīvāk palīdzēt citām valstīm. Nesenā Latvijas attīstības palīdzības paplašināšana ir apsveicama. Āfrikas valstis Latvijas attīstības palīdzības politikā parādījās pavisam nesen, taču šis virziens ir pelnījis vēl nozīmīgāku vietu un vairāk tam veltīto līdzekļu.

Domājot par sadarbību ar Āfrikas valstīm, Latvijai vajadzētu vēl vairāk fokusēties uz konkrētiem reģioniem, valstīm un saturiskajiem virzieniem. Āfrika ir milzīgs kontinents, un mērķtiecīgākai pieejai potenciāli varētu būt lielāka ietekme. Pašreizējie ekonomiskās sadarbības vektori nozīmē, ka vai nu Ziemeļāfrika, Rietumāfrika, Austrumāfrika vai arī Dienvidāfrika varētu būt atbilstoši prioritārie reģioni. Tāpat būtu svarīgi vai nu apvienoties ar pārējo divu Baltijas valstu centieniem, vai arī izvairīties no to pārklāšanās.

Latvijai būtu arī jādomā par vēl vienas vēstniecības atvēršanu Āfrikā. Piemērotas valstis, ņemot vērā to politisko un ekonomisko ietekmi un ģeogrāfisko izvietojumu, varētu būt Nigērija, Kenija un DĀR. Vienlaikus Latvija var paplašināt savu goda konsulu tīklu

Āfrikā. Latvijai būtu arī jāmudina Āfrikas valstis atvērt vismaz vienu vēstniecību Rīgā.

Kontekstā ar vēstniecības un goda konsulu darbību Latvijai būtu jāpaplašina LIAA sabiedrisko pārstāvju tīkls un, iespējams, jāatver LIAA pārstāvniecība Āfrikā, lai vēl vairāk atbalstītu Latvijas uzņēmējus. Āfrikā ir Latvijas uzņēmumu veiksmes stāsti, taču Latvijai būtu jāsniedz vēl mērķtiecīgāks atbalsts uzņēmumiem, kas darbojas IT, pārtikas, apģērbu, tūrisma, izglītības un citās nozarēs.

Latvijai būtu arī jāatjauno dalība misijās un operācijās Āfrikā. Latvijas karavīri joprojām dien ES Jūras spēku operācijā Vidusjūrā, taču Latvijas karavīriem būtu jāatgriežas ANO misijās Āfrikā, kurās Latvija ir bijusi mazāk aktīva. Tas būtu ļoti taustāms veids, kā sniegt ieguldījumu Āfrikas stabilitātē un ANO pamatvērtību nodrošināšanā.

Visbeidzot, lielāks uzsvars jāliek uz cilvēku savstarpējiem kontaktiem, piemēram, kultūras, izglītības un sporta iniciatīvām. To ietekme parasti ir noturīgāka un rada ilglaicīgāku iespaidu. Latvijai būtu arī jāriko vairāk pasākumu, kuros būtu ieinteresētas Āfrikas valstis. Tāpat Latvijai arī būtu jāpaplašina attīstības palīdzības projektu loks un apmērs Āfrikā, vienlaikus arī sākot finansiāli atbalstīt Latvijas un Āfrikas universitāšu un domnicu sadarbību. Tāpat būtu jāsaik piešķirt stipendijas Āfrikas studentiem un viespētniekiem.

KOPĀ PAR MIERU UN NOTURĪBU

Latvijas kandidatūra
ANO Drošības padomē
2026–2027

LatviaUNSC.mfa.gov.lv
[#LatviaUNSC](https://twitter.com/LatviaUNSC)

Ģeopolitikas pētījumu centrs ir ārējās un drošības politikas domnīca, kas starptautiski strādā ar zīmolu "Center for Geopolitical Studies Riga". Mēs izglītojam un informējam Latvijas sabiedrību, kā arī informējam starptautisko sabiedrību par Baltijai svarīgiem procesiem.

www.geopolitics.center

Latvija un Āfrikas valstis jauna ceļa sākumā

Šī ziņojuma mērķis ir izpētīt Latvijas un Āfrikas valstu attiecības politiskā, ekonomiskā un sabiedrību mijiedarbības līmenī. Tāpat kā Latvijas attiecības ar Āfrikas valstīm, arī šis ziņojums ir tikai pirmais solis ceļā uz plašāku akadēmisko sapratni un mijiedarbību.

2024. gada maijs.